

УДОСКОНАЛЕННЯ ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН: ПРАКТИЧНЕ ОПРАЦЮВАННЯ КРЕАТИВНОЇ ІДЕЇ НА ПІДСТАВІ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ КОМПЕТЕНТНІСНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

Попова Г. Ю.

Розроблено пропозиції з удосконалення викладання економічних дисциплін з точки зору практичного опрацювання креативної ідеї на підставі міждисциплінарних компетентнісних зв'язків. Компетентнісний підхід передбачає перехід від засвоєння інформації до формування якостей, необхідних для творчої діяльності і постійного засвоєння нової інформації, створення творчого потенціалу, що реалізується ситуативно.

Узагальнено напрямки формування методичного підґрунтя креативного мислення в процесі опрацювання бізнес-ідеї, забезпечення творчого різнобічного осмислення ситуації, створення умов для продукування ідей «на стику» науково-практичних напрямків.

Наведено приклад використання наскрізних ситуаційних прикладів – бізнес-кейсів.

Разработаны предложения по совершенствованию преподавания экономических дисциплин с точки зрения практической проработки креативной идеи на основании междисциплинарных компетентностных связей. Компетентностный подход предусматривает переход от усвоения информации к формированию качеств, необходимых для творческой деятельности и постоянного усвоения новой информации, создание творческого потенциала, который реализуется ситуативно.

Обобщены направления формирования методической базы креативного мышления в процессе обработки бизнес-идеи, обеспечения творческого разностороннего осмысления ситуации, создания условий для выработки идей «на стыке» научно-практических направлений.

Приведен пример использования сквозных ситуационных примеров – бизнес-кейсов.

Are developed proposals for improving the teaching of economic disciplines in terms of practical study of creative ideas based on interdisciplinary competencies. The competence approach provides for a transition from the assimilation of information to the formation of qualities necessary for creative activity and the constant assimilation of new information, the creation of creative potential that is realized situationally.

Are generalized directions of formation of methodological bases of creative thinking in the process, business ideas, ensuring creative is a versatile understanding of the situation, creating conditions to develop ideas «on the edge» of scientific and practical directions.

The example is used of cross-situational examples – business cases.

Попова Г. Ю.

канд. екон. наук, доц. каф. ЕіМ ДНАБіА
oksanakamenskaya@mail.ru

ДНАБіА – Донбаська національна академія будівництва і архітектури,
м. Краматорськ.

УДК 378:37.013.3

Попова Г. Ю.

УДОСКОНАЛЕННЯ ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН: ПРАКТИЧНЕ ОПРАЦЮВАННЯ КРЕАТИВНОЇ ІДЕЇ НА ПІДСТАВІ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ КОМПЕТЕНТНІСТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

Постіндустріальна економіка – «економіка знань» – вимагає від фахівців економічного спрямування вміння вирішувати виробничі завдання системно, комплексно. В сучасному суспільстві цінуються вже не самі знання, а вміння їх самостійно добути та компетентно використати. З цієї причини виникає необхідність у переорієнтації парадигми вищої освіти зі знанневої в компетентнісну. Необхідною умовою для цього є вміння мислити не категоріями окремих економічних дисциплін, а залучати інструментарій відразу декількох напрямків. Дж. М. Кейнс писав з цього приводу: «Економіст вищої проби повинен володіти рідкісним поєднанням безлічі здібностей. Він повинен володіти величезним обсягом знань в самих різних областях і поєднувати в собі таланти, які рідко поєднуються в одній особі. Він повинен певною мірою – одночасно бути математиком, істориком, державознавцем, філософом. Він повинен розуміти мову символів і вміти висловлювати свої поняття і концепції словами. Жодну сторону природи людини і його інститутів економіст не повинен повністю залишати без своєї уваги» [1, с. 12].

Бізнес-середовище, що динамічно змінюється, створює попит на економістів, які здатні продукувати ідеї «на стику» науково-практичних напрямків. Але в процесі навчання студент працює з кожною навчальною дисципліною окремо, і ситуації, в яких йому доводиться задіяти інструментарій відразу декількох курсів, обмежені: це підготовка курсових робіт (але далеко не завжди), звітів з різних видів практик, написання бакалаврської і магістерської кваліфікаційних робіт. І в цих ситуаціях майже завжди виникають труднощі, які пов'язані саме з відсутністю міждисциплінарних зв'язків в масивах інформації, що засвоюються студентом в процесі вивчення окремих предметів. Зазначені проблеми знаходяться у центрі уваги багатьох дослідників [1–5 та ін.], але проблема удосконалення викладання економічних дисциплін з точки зору практичного опрацювання креативної ідеї на підставі міждисциплінарних компетентністних зв'язків поки що не отримала необхідної розробки.

Ціллю даної статті є розробка пропозицій з удосконалення викладання економічних дисциплін з точки зору практичного опрацювання креативної ідеї на підставі міждисциплінарних компетентністних зв'язків.

Традиція сегментарного викладання має місце як в процесі шкільного навчання, так і в вишах, і це багато в чому обумовлено об'єктивними причинами, в тому числі, змістом і структурою навчальних планів і програм. У той же час поступово створюються умови для перенесення «центру ваги» з засвоєння окремих, слабко пов'язаних між собою інформаційних масивів на різновекторне осмислення практичних виробничих ситуацій. Вирішити цю проблему дозволяє компетентністний підхід, який передбачає перехід від засвоєння інформації до формування якостей, необхідних для творчої діяльності і постійного засвоєння нової інформації, створення творчого потенціалу, що реалізується ситуативно.

Перевага компетентнісного підходу полягає в тому, що вирішення конкретної виробничої задачі вивільняє творчу енергію і запускає процес продукування креативної ідеї: адже кожна реальна бізнес-ситуація унікальна, і вимагає нешаблонного підходу. У той же час навчання відрізняється від повномасштабної практичної діяльності не тільки рівнем відповідальності, але і тим, що студент навчається «добувати», систематизувати і структурувати інформацію для роботи, а сформований фахівець повинен володіти цим навиком.

Розглянемо цей процес на прикладі. Припустимо, що студентами розглядається ситуаційне завдання – кейс «Формування стратегії діяльності підприємства у конкурентному сере-

довищі». Кейс містить вихідні параметри ситуації – опис підприємства, його фінансову звітність, довідкові дані (індивідуальні для кожного студента). Завдання: визначити галузеву специфіку підприємства, виконати аналіз тенденцій розвитку галузі, аналіз майнового стану підприємства, оцінити реальні активи, які характеризують можливості підприємства, його фінансову стійкість, платоспроможність та ліквідність. На підставі аналізу розробити та обґрунтувати стратегію діяльності підприємства у конкурентному середовищі. Визначимо, які навчальні дисципліни формують компетенції, потрібні для вирішення цієї виробничої задачі (рис. 1).

Припустимо, що студент виконав аналітичну частину завдання (здіявши при цьому навички обробки, узагальнення та структурування інформації) та розпочав розроблення стратегії аналізованого підприємства. Саме на цьому етапі роботи відбувається продукування креативної ідеї, формування аргументаційної бази, обговорення різних аспектів впровадження стратегії, що пропонується для конкретного підприємства, дискусія, в процесі якої виникає конкуренція ідей. При цьому дуже важливі психологічні аспекти формування творчого середовища, дослідницького натхнення. Як показує досвід, ефективніша форма цього процесу – робота у малих групах під керівництвом викладача, який організовує творчу дискусію - обговорення ситуативних кейсів кожного студента. Кінцевим етапом роботи є пристосування креативної ідеї до практичних потреб бізнесу, оформлення та презентація результатів дослідження (при цьому студент використовує інструментарій практичного опрацювання ідеї).

Наприклад, креативна частина кейсу може містити пропозиції щодо використання багатофакторного дискримінантного аналізу у визначенні перспектив розвитку підприємства. Припустимо, що аналіз економічних показників показав, що хоча основні з них (дохід від реалізації, чистий прибуток) підвищилися протягом звітного року, проте низькими є фінансова рентабельність та рентабельність виробництва. Відбулося зниження продуктивності праці та фондоддачі. Показники абсолютної та поточної ліквідності не відповідають нормативу. Розрахунок трикомпонентного показника фінансової стійкості свідчить, що підприємство знаходиться в залежності від кредиторів та близько до кризового становища. Тому студент пропонує провести діагностику банкрутства за допомогою різних моделей. Він послідовно розглядає доцільність використання моделей багатофакторного дискримінантного аналізу Бівера, Ліса, Таффлера, методики Державної податкової адміністрації, моделей Спрінгейта, Альтмана та універсальної дискримінантної функції. Далі студент узагальнює результати дослідження та робить, наприклад, висновок: розраховані за різними методами коефіцієнти ймовірності банкрутства показали, що підприємство має довгострокову перспективу розвитку. Але воно повинно збільшувати обсяги виробництва та реалізації продукції, щоб підвищувати показник рентабельності і збільшувати чистий прибуток від діяльності. Підприємству необхідно використати наступальну стратегію розвитку, а саме, підвищити основні показники фінансової стійкості за рахунок збільшення обсягів виробництва та реалізації продукції. Для ефективного використання стратегії підприємству необхідно розробити відповідний план на короткострокову та довгострокову перспективу розвитку.

Простежимо далі приклад розроблення стратегії.

Аналізоване підприємство має на балансі довгострокові та короткострокові позики банків. Аналіз фінансового стану виявив, що підприємство не забезпечує поточної платоспроможності.

Потрібно визначити, на скільки ефективно підприємство використовує позикові кошти та як вони впливають на рентабельність власного капіталу. Це можна зробити за допомогою коефіцієнту фінансового левериджу. Ефект фінансового важеля має тісний зв'язок з іншим показником – ефектом операційного важеля. В нашому прикладі розрахунки показали, що при збереженні постійної суми невикористаних витрат зростання обсягу реалізації на 20 % призводить до збільшення валового прибутку на 237 %. А цільовий прибуток, необхідний для підвищення рентабельності активів, відбудеться при збільшенні обсягів реалізації на 72 %.

Рис. 1. Визначення навчальних дисциплін, міждисциплінарних зв'язків і компетенцій, які необхідні для опрацювання бізнес-кейсу «Формування стратегії діяльності підприємства у конкурентному середовищі»

Таким чином, при умовах збереження величини постійних витрат та збільшенні обсягів виробництва підприємство зможе покращити свої фінансові показники.

Для збільшення обсягів виготовлення продукції необхідно мати потрібні потужності. Основне устаткування для виготовлення продукції – це лінія для виробництва паливних гранул. Підприємство має необхідні потужності для зростання обсягів виробництва, але використовує їх лише на 50 %.

Річну програму випуску продукції можна визначити за допомогою методу безбитковості.

Рис. 2. Методичне підґрунтя формування креативного мислення в процесі опрацювання кейсу «Формування стратегії діяльності підприємства у конкурентному середовищі»

Таким чином, за умови реалізації плану виробництва підприємство може підвищити показник рентабельності активів на 22 %. Збільшення прибутку допоможе покрити заборгованість підприємства перед зовнішніми джерелами та покращити показники ліквідності.

Отже, для даного підприємства студент пропонує наступальну стратегію, яка полягає в збільшенні обсягів виробництва продукції шляхом збільшення чисельності персоналу та збільшенні реалізації виробленої продукції.

Наступна частина дослідження – аргументаційна: студент має довести ефективність та доцільність запропонованих заходів. Для цього він виконує прогнозування показників діяльності підприємства за допомогою рядів динаміки. В результаті прогнозні показники підтверджують доцільність запропонованої стратегії.

За результатами дослідження робиться доповідь із презентацією графічно-ілюстративного та фактичного матеріалу, який підтверджує правильність міркувань та висновків.

Узагальнимо методичне підґрунтя формування креативного мислення в процесі опрацювання кейсу «Формування стратегії діяльності підприємства у конкурентному середовищі» (рис. 2).

На вищевикладеному прикладі можна відстежити, як формуються компетенції під час роботи з бізнес-кейсом – в результаті поєднання початкового особистого досвіду, знань, способів діяльності, вмінь, навичок, особистісних цінностей та здатності їх застосування в процесі продуктивної діяльності стосовно кола предметів та процесів певної галузі економічної діяльності.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи вищевикладене, узагальнемо напрямки удосконалення викладання дисциплін соціально-економічного блоку в контексті компетентнісної освіти.

1. Забезпечення творчого різнобічного осмислення ситуації.
2. Створення умов для продукування ідей «на стику» науково-практичних напрямків.
3. Використання наскрізних ситуаційних прикладів – бізнес-кейсів.
4. Необхідні подальші науково-методичні розробки щодо вдосконалення викладання економічних дисциплін в контексті компетентнісного підходу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кейнс Дж. М. Альфред Маршалл / Дж. М. Кейнс / Т. 1. Вступительная статья. М.: Прогресс, 2002. – С. 12.
2. Заблоцька О. С. Компетентнісний підхід як освітня інновація: порівняльний аналіз / О. С. Заблоцька // Вісник Житомирського державного університету. Випуск 40. - Серія: Педагогічні науки. - 2008. - С. 63–68.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / [під заг. ред. О. В. Овчарук]. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.
4. Локишина О. І. Становлення компетентнісної ідеї в європейській освіті. – К.: Педагогічна думка, 2009. – С. 21–30.
5. Помінова І. І. Інституційна трансформація вищої освіти як траєкторія ефективної інтеграції в сучасну світову економіку / І.І. Помінова // Бізнес Інформ. – 2015. – № 1. – С. 34–39.